

Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt

Toimetamata eelversioon

Juurdepäas: üldine
17. detsember 2015. a

Originaal: ingliskeelne

Inimõiguste komitee

Avaldus nr 2040/2011

Komitee seisukohad 115. istungil (19.10.–6.11.2015)

<i>Avaldaja:</i>	Akhliman Avyaz Ogly Zeinalov (esindab kaitsja Javanshir Islam Ogly Suleimanov)
<i>Väidetav kannatanu:</i>	Avaldaja
<i>Osalisriik:</i>	Eesti
<i>Avalduse esitamise kuupäev:</i>	28. september 2009 (esialgne avaldus)
<i>Viidatud dokumendid:</i>	Eriraportööri otsus reegli nr 97 alusel, edastatud osalisriigile 12. aprillil 2011 (ei väljastatud dokumendi vormis)
<i>Seisukohtade formuleerimise kuupäev:</i>	4. november 2015. a
<i>Sisu:</i>	Osalisriigi kohtud ei võimaldanud väidetava kannatanu valitud kaitsjal teda kriminaalmenetluses esindada, samuti ei antud talle küllaldaselt aega ega võimalusi oma kaitse ettevalmistamiseks.
<i>Menetluslik küsimus:</i>	<i>Ratione personae</i> vastuvõetavus, vastuvõetavus riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise seisukohast, vastuvõetavus muu menetluskorra alusel, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 2 kõrvalolemus
<i>Sisulised küsimused:</i>	Kaitsja, kaitse, küllaldane aeg ja küllaldased võimalused
<i>Pakti artiklid:</i>	2, 14
<i>Fakultatiivse protokolliga artikkel:</i>	1, 2, 5 lg 2 p a, 5 lg 2 p b

Lisa

Inimõiguste komitee seisukohad kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti fakultatiivse protokolliga artikli 5 lõike 4 alusel (115. istung)

avalduse nr 2040/2011*

kohta.

Avaldaja: Akhliman Avyaz Ogly Zeinalov (esindab kaitsja Javanshir Islam Ogly Suleimanov)

Väidetav kannatanu: Avaldaja

Osalisriik: Eesti

Avalduse esitamise kuupäev: 28. september 2009 (esialgne avaldus)

Inimõiguste komitee, mis on moodustatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 28 alusel,

tulles kokku 4. novembril 2015,

olles kaalunud avaldust nr 2040/2011, mis on inimõiguste komiteele esitatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti fakultatiivse protokolliga alusel,

võttes arvesse kogu kirjalikku teavet, mille on komiteele kättesaadavaks teinud avaldaja ja osalisriik,

võtab vastu alljärgneva.

Seisukohad fakultatiivse protokolliga artikli 5 lõike 4 alusel

1. Avaldaja on 10. oktoobril 1979. aastal sündinud Aserbaidžaaani kodanik Akhliman Avyaz Ogly Zeinalov. Ta väidab, et Eesti riik on rikkunud tema õigusi, mis on tagatud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklitega 14 ja 2. Fakultatiivne protokoll jõustus Eesti suhtes 21. jaanuaril 1992. Avaldajat esindab kaitsja Javanshir Islam Ogly Suleimanov.

Avaldaja esitatud faktid

2.1 3. detsembril 2007 võeti avaldaja vahi alla, kuna teda kahtlustati narkootiliste ainete salakaubaveos. 18. novembril 2008 saadeti asi kohtusse ja esimese kohtuistungiga toimumise ajaks määrati 20. aprill 2009. Novembris 2008 kinnitas Harju Maakohus avaldaja kaitsjaks kriminaalmenetluses Aserbaidžaaani advokaadi hr Suleimanovi.

2.2 Pärast prokurööri esildist tühistas kohus 4. juunil 2009 määruse, millega kinnitati hr Suleimanov kaitsjaks, avaldades järgmist: ta oli osalenud kohtuistungitel kuni 8. maini

* Avalduse läbivaatamisel osalesid järgmised komitee liikmed: Yadh Ben Achour, Lazhari Bouzid, Sarah Cleveland, Olivier de Frouville, Yuji Iwasawa, Ivana Jelic, Duncan Muhumuza Laki, Photini Pazartzis, Mauro Politi, Sir Nigel Rodley, Victor Manuel Rodríguez-Rescia, Fabián Omar Salvioli, Dheerujall Seetulsingh, Anja Seibert-Fohr, Yuval Shany, Ahmed Amin Fathalla, Konstantine Vardzelashvili ja Margo Waterval.

Käesolevatele seisukohtadele on lisatud kahe komitee liikme arvamused.

2009, kuid järgmistele kohtuistungitele enam ei ilmunud, mille tõttu tuli kohtuistungeid korduvalt edasi lükata; kaks korda oli kohus sunnitud määrama teise kaitsja ja andma neile aega kriminaaltoimikuga tutvumiseks; avaldaja oli esildistes avaldanud, et kohtuistungite kuupäevad ei sobinud talle, kuna tal oli ka muid kohtuasju; ta avaldas ühes kirjas, et kavatseb kohtumenetluses osaleda, kuid 21. mail 2009 kohale ei ilmunud; ta võttis samal ajal telefonikõne vastu, mis tähendab, et tal ei olnud nii kiire; ta esitas tõendeid, mille kohaselt pidi ta 27. mail 2009 osalema Aserbaidžaani Riigikohtu istungil, kuid see ei toimunud samal ajal ühegi Eestis peetava kohtuistungiga; ta ei esitanud ühtegi tõendit, mis kinnitaks, et tal oli Tallinnas toimuvate kohtuistungite päevadel muid kohustusi. Kohus leidis, et hr Suleimanov kuritarvitas tahtlikult Eesti kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) §-i 270, mis kohustab kohut kohtulikku arutamist edasi lükkama, kui kaitsja jääb kohtuistungile ilmunud, ning et tema käitumine oli vastuolus süüdistatava huvidega ja näitas austuse puudumist kohtu vastu.

2.3 Avaldaja väidab, et kohtumäärus ei vasta tegelikkusele ega Eesti õigusaktidele. Ta väidab, et 30. detsembril 2008 tegi Harju Maakohus määruse, millega määrati kohtuistungite toimumise aegadeks 8., 9., 13., 20., 21., 22., 23. ja 24. aprill 2009. Sellest tulenevalt sättis hr Suleimanov oma ajakava selliselt, et ta saaks nimetatud kuupäevadel kohale tulla. 24. aprillil 2009 sai hr Suleimanov teada, et kohus oli määranud kohtuistungite toimumise ajaks veel 7., 8., 18., 21., 22., 25. ja 26. mai ning 3. ja 4. juuni 2009. Kohus oli arutanud neid kuupäevi teiste kohtumenetluse pooltega eesti keeles, kuid ei küsinud avaldaja ega hr Suleimanovi arvamust. Hr Suleimanov teatas kohtule, et ta saab tulla 8. ja 9. mai kohtuistungile, kuid seejärel saab ta teistes riikides toimuvates kohtumenetlustes ja konverentsidel osalemise tõttu tulla alles 2009. aasta juulis. Ta juhtis tähelepanu ka sellele, et prokurör ja kohus olid andnud talle suurel hulgal materjale, mida ta pidi tõlkida laskma ja millega ta pidi tutvuma, et ta saaks pakkuda nõuetekohast kaitset. 28. aprillil 2009 esitas hr Suleimanov kohtule avalduse, milles palus, et talle antaks aega kohtuasja materjalidega tutvumiseks ja et kohtumenetlus jätkuks 22. juulil 2009. 7. mail 2009 keeldus avaldaja Eesti kaitseadvokaadi hr Sillari teenetest. 8. mail 2009 jättis kohus rahuldamata kohtumenetluse juulis jätkamise taotluse ja nimetas *ex officio* avaldaja kaitsjaks Eesti advokaadi vastu avaldaja tahet. Avaldaja väidab, et kohtumenetluses esinenud viivituste põhjus ei olnud hr Suleimanovi puudumine, vaid pigem kohtu otsus jätta rahuldamata tema taotlus kohtumenetluse jätkamiseks 2009. aasta juulis ja lükata see edasi 2009. aasta septembris ja siis 2009. aasta novembris ja detsembris. Ta avaldab, et kohus määras 180-päevasesse ajavahemikku vaid 15 kohtuistungit, ja märgib, et teda peeti kinni juba alates 3. detsembrist 2007.

2.4 11. juunil 2009 kaebas hr Suleimanov Harju Maakohtu 4. juuni 2009. aasta otsuse edasi Tallinna Ringkonnakohtusse. 25. juunil 2009 otsustas viimane jätta apellatsioonkaebuse läbi vaatamata. 7. juulil 2009 esitas hr Suleimanov koostöös Eesti advokaadiga kassatsioonkaebuse Eesti Riigikohtusse, kes jättis kaebuse 27. augustil 2009 läbi vaatamata põhjusel, et sellise kaebuse saab esitada üksnes Eesti advokaat. Hr Suleimanov käis 28. augustil 2009 kohtus ja esitas tema Eesti kolleegi allkirjaga kassatsioonkaebuse koopia. Pärast pikka otsimist leidis kohtu kantselei originaalkaebuse üles, kuid 27. augusti 2009. aasta määrus jäi jõusse. Sellele järgnenud kaebused ei olnud edukad. Avaldaja väidab, et on ammandanud kõik kättesaadavad tõhusad riigisisised õiguskaitsevahendid.

2.5 Lisaks märgib avaldaja, et tema kaitseõigusi rikuti järgmiselt: kohus keeldus dokumentide tõlkimisest eesti keelest vene või aserbaidžaani keelde ja ta pidi dokumentide tõlkimise eest maksma Kaitsepolitsei ameti tõlgile; kohus keeldus andmast talle teatud kohtumenetlusega seotud dokumente selgitusega, et need olid tema advokaadile juba esitatud; pärast hr Suleimanovi taandamist kaitsja ametist keeldus kohus lubamast tal anda oma valduses olevad kohtuasja dokumendid avaldajale üle; vastuses ühele hr Suleimanovi esildisele märkis kohus, et selle koostanud isiku vaimset tervist tuleks kontrollida. Lisaks kasutas kohus kohtumenetluse jooksul süüdistusakti nelja erinevat versiooni – kohtu ja

prokuröri kasutatud versioon erines vene keelt rääkivale kaitsjale ja avaldajale esitatud versioonist. Kui hr Suleimanov tõstas selle küsimuse kohtus, vastas viimane, et see on prokuröri probleem; prokurör ähvardas, et kui ta jätkab kaebuste esitamist, käsitatakse tema suhtumist avaliku korra rikkumisena.

2.6 Käesoleva avalduse esitas komiteele hr Suleimanov, kes selgitas, et esitab selle avaldaja nõusolekul ja palvel, sest avaldajal ei olnud võimalik avaldust allkirjastada ja hr Suleimanovile volitust anda, kuna viimasel ei lubatud avaldajaga pärast Harju Maakohtu 4. juuni 2009. aasta otsust kohtuda.

Kaebus

3. Avaldaja väidab, et osalisriik on rikkunud tema õigust suhelda tema enda valitud kaitsjaga pakti artikli 14 alusel. Samuti märgib avaldaja, et muu hulgas rikuti tema õigust küllaldastele ajale ja küllaldastele võimalustele kaitse ettevalmistamiseks, kuna kohus keeldus andmast talle kohtuasja materjalide koopiaid, öeldes, et tal on olemas advokaat; kohus keeldus lubamast hr Suleimanovil avaldajaga kohtuda ja anda talle üle hr Suleimanovi valduses olevad materjalid pärast kohtuasjast taandamist; kohtu ja prokuröri kasutatud süüdistusakti sisu erines avaldaja vene keelt rääkivale kaitsjale esitatud dokumendi sisust.

Osalisriigi selgitused vastuvõetavuse kohta

4.1 14. juunil 2011 avaldas osalisriik, et avaldus on komitee protseduurireeglite 96. reegli punkti b alusel vastuvõetamatu, kuna selle järgi peab avalduse esitama isik isiklikult või isiku esindaja.¹ Osalisriik väidab, et avalduse esitanud isik väitis, et oli sõlminud väidetava kannatanuga õigusabilepingu, kuid ei esitanud väidetava lepingu koopiat ega volitust, mis volitaks teda väidetavat kannatanut komitees esindama. Samuti väidab osalisriik, et nimetatud isiku väited, et väidetaval kannatanul ei võimaldatud talle kirjutada ega anda talle volitust, ei vasta tõele ja on esitatud halvas usus, sest KrMS § 143 lõike 4 alusel ei laiene kirjavahetuse ja telefoni kasutamise õiguse piirang suhtlemisele kaitsjaga, mille tõttu oli väidetaval kannatanul sel ajal võimalik kaitsjaga vabalt ühendust võtta. Osalisriik leiab, et väidetaval kannatanul oleks olnud võimalik esitada avaldus isiklikult, kuid ta ei teinud seda ega volitanud selleks ka kedagi teist.

4.2 Lisaks väidab osalisriik, et väidetava kannatanu huvid olid kogu Eestis toimunud kohtumenetluse jooksul kaitstud, kuna tal olid kaitsjad. Samuti väidab osalisriik, et käesoleva avalduse esitamise ajal ei käsitatud hr Suleimanovit avaldaja seadusliku esindajana osalisriigi kohtutes, kuna 4. juunil 2009 antud luba oli tagasi võetud ja ülejäänud kohtumenetluses esindasid avaldajat mitu riigi määratud kaitsjat. Osalisriik leiab, et avalduse esitamisel on kuritarvitatud esitamise õigust, kuna hr Suleimanov rõhutab asjaolu, et tal ei olnud võimalik süüdistatavat kaitsta, selle asemel, et selgitada asjaolusid, mille kohaselt oli kaitseõigust rikutud. Osalisriik väidab, et kaitsja õigusi pakti alusel ei kaitsta, kui need õigused ei ole seotud süüdistatava menetlusõigustega.

4.3 Lisaks väidab osalisriik, et avaldus on vastuvõetamatu fakultatiivse protokolliga artikli 5 lõike 2 punkti b alusel, kuna KrMS-i kohaselt võib kohtumääruse, mida ei saa määruskaebusega vaidlustada, vaidlustada kohtuotsuse peale esitatavas apellatsioonis või kassatsioonis. Avalduse esitamise ajaks (29. septembril 2009) ei olnud kriminaalmenetluses tehtud avaldaja suhtes ühtegi kohtuotsust.²

¹ Osalisriik viitab dokumendile CCPR/C/3/Rev.9, reegli 96 punkt b.

² Osalisriik avaldab, et Harju Maakohus tegi kohtuotsuse 31. märtsil 2010, apellatsioonikohus (Tallinna Ringkonnakohus) tegi otsuse 12. oktoobril 2010 ja Riigikohus jättis kassatsioonkaebuse läbi vaatamata 17. jaanuari 2011. aasta määrusega.

4.4 Samuti avaldab osalisriik, et avaldus on vastuvõetamatu fakultatiivse protokoll artikli 5 lõike 2 punkti e alusel, kuna avaldaja avaldas, et kavatseb esitada avalduse piinamisvastasele komiteele tema vastu toime pandud piinamise tõttu. Osalisriik märgib, et oma selgituste esitamise ajaks ei olnud ta saanud ühtegi avaldust selles küsimuses, kuid soovib rõhutada, et sama asja samaaegne läbivaatamine on tõenäoline. Lisaks märgib osalisriik, et Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) registrilt saadud teabe kohaselt esitati kohtumenetluse käigus kaks kaebust, millest üks esitati pärast avaldajat puudutavas asjas lõpliku otsuse tegemist. Osalisriik avaldab, et oma selgituste esitamise ajaks ei olnud EIK teinud otsust asja vastuvõetavuse kohta, samuti ei olnud kaebust osalisriigile edastatud. Osalisriik leiab, et sama asja vaatab läbi EIK ja piinamisvastane komitee.

Avaldaja kommentaarid osalisriigi selgituste kohta

5.1 24. augustil 2011 avaldas avaldaja, et 15. oktoobril 2008 palkas tema ema avaldaja palvel hr Suleimanovi esindama teda Harju Maakohtu menetluses.³ Vastavalt 31. juulil 2009 ja 18. septembril 2009 andsid avaldaja ema ja abikaasa hr Suleimanovile 2014. aastani kehtiva volituse nende huvide esindamiseks kõikide, sealhulgas Aserbaidžaaani ja Eesti riigiasutuste ning samuti Euroopa Inimõiguste Kohtu ja muude rahvusvaheliste organisatsioonide ees. 6. augustil 2009 allkirjastas avaldaja ema hr Suleimanoviga teise lepingu avaldaja kaitsmiseks Eesti esimese astme kohtus, apellatsioonikohtus ja kassatsioonikohtus. 10. augustil 2009 andis avaldaja hr Suleimanovile volituse tema huvide esindamiseks Euroopa Inimõiguste Kohtus. 1. aprillil 2010 pärast avaldaja palvel allkirjastasid tema sugulased hr Suleimanoviga lisalepingu tema kaitsmiseks Tallinna Ringkonnakohtus toimivas menetluses. Samal päeval allkirjastas avaldaja abikaasa hr Suleimanoviga lepingu avaldaja abikaasa huvide kaitsmiseks Tallinna Ringkonnakohtus. Hr Suleimanov väidab, et avaldaja võib kinnitada tema volitust kaitse pakkumiseks [---], sealhulgas kaebuse esitamiseks ÜRO inimõiguste komiteele ja avaldaja kaitsmiseks seal.

5.2 Lisaks vaidleb avaldaja vastu osalisriigi väitele, et ta oleks saanud kaebuse või volituse allkirjastada, kuna tal ei lubatud hr Suleimanoviga kohtuda alates 25. augustist 2009, mil Tallinna Vangla valvurid esitasid hr Suleimanovile kirjaliku keelu avaldajaga kohtumiseks. See keeld tugines Harju Maakohtu 4. juuli 2009. aasta otsusele ja riigiprokurööri suulistele korraldustele. Avaldaja selgitab, miks ta tunnistas kaitsjana üksnes hr Suleimanovit ja keeldus Eesti advokaatide teenetest.

5.3 Avaldaja vaidlustab ka osalisriigi avalduse, et ta ei ammandanud kõiki kättesaadavaid õiguskaitsevahendeid, ja kordab, et Harju Maakohtu 4. juuni 2009. aasta otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuse jättis Tallinna Ringkonnakohus 25. juunil 2009 läbi vaatamata ja selle peale esitatud kassatsioonkaebuse jättis Riigikohus 27. augustil 2009 läbi vaatamata (vt punkti 2.4). Samuti avaldab ta, et hr Suleimanov tõstatas oma menetlusest taandamise küsimuse ka avaldaja suhtes tehtud Harju Maakohtu 31. märtsi 2010. aasta otsuse peale esitatud kaebuses, kuid 16. aprillil 2010 otsustas Harju Maakohus, et kaebus jäetakse läbi vaatamata, kuna hr Suleimanovil ei lubatud kohtumenetluses kohale ilmuda. Hr Suleimanovi kaebuse selle määruse peale jättis Tallinna Ringkonnakohus läbi vaatamata ja täpsustas 29. aprillil 2010, et hr Suleimanov ei ole menetlusosaline. Hr Suleimanov esitas taotlusi, et tal lubataks apellatsioonimenetluses kaitsjana tegutseda (3. ja 11. mail 2010). Need taotlused jäeti 11. mail 2010 rahuldamata ja selle peale esitatud kaebus jäeti Riigikohtu 2. augusti 2010. aasta otsusega rahuldamata.

5.4 Avaldaja märgib ka, et 4. veebruaril 2009 tema nimel Euroopa Inimõiguste Kohtusse esitatud kaebus jäeti 16. aprillil 2009 rahuldamata põhjusel, et ta ei olnud ammandanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid. Euroopa Inimõiguste Kohtusse 21. augustil 2009 esitatud teine kaebus jäeti 13. oktoobri 2009. aasta otsusega samal põhjusel samuti rahuldamata.

³ Avaldaja esitab lepingu tõlke.

13. mail 2011 esitati Euroopa Inimõiguste Kohtusse veel üks kaebus, milles väideti avaldaja õiguste rikkumist. Selleks ajaks, mil avaldaja pöördus inimõiguste komitee poole, ei olnud seda kaebust lahendatud. Avaldaja väidab, et pärast seda, kui ta oli oma esindajaid teavitanud Euroopa Inimõiguste Kohtus inimõiguste komitees pooleliolevast menetlusest, jätsid nimetatud esindajad Euroopa Inimõiguste Kohtule esitatud väidetest välja kõik kaitseõiguste rikkumisega seotud küsimused. Seega oli välistatud võimalus, et sama küsimus on mõne teise rahvusvahelise uurimis- või lahendamisprotseduuri menetluses.

5.5 Avaldaja esitab üksikasju tema vastu esitatud süüdistusakti eesti- ja venekeelse teksti erinevuste kohta. Ta juhib ka tähelepanu mitmele vastuolule ja ebatäpsusele asjaolude kirjelduses süüdistusaktis ning väidab, et süüdistuse selgusetuse tõttu on rikutud pakti artiklit 14. Samuti avaldab ta, et prokurör muutis 20. jaanuaril 2010 süüdistusi, kuid ei esitanud talle uut süüdistusakti, millega rikuti KrMS § 268 lõiget 2. Harju Maakohus ei pidanud eelistungit, mida nõuab riigisisene õigus. Järgmisel kohtuistungil esitas prokurör kaks lehekülge pealkirjaga „Süüdistuse muutmise” ja selle dokumendi sisu muutis avaldaja olukorra märkimisväärselt halvemaks, kuid prokurör ei täpsustanud, milliseid esialgse süüdistuse osasid need uued süüdistused asendavad.

5.6 Avaldaja märgib veel, et tema õigust küllaldasele ajale ja küllaldastele võimalustele oma kaitse ettevalmistamiseks rikuti mitmel korral. Ainukesed talle vene keeles esitatud dokumendid olid süüdistusakt ja kohtuotsus, kuid tõlked olid kehva kvaliteediga. Muud dokumendid pidi ta ise laskma tõlkida. Mitmest taotlusest olenemata ei võimaldatud avaldajale tema emakeelde tõlkivat tõlki. Vastuseks hr Suleimanovi taotlusele anda tema valduses olevad kohtuasja materjalid üle avaldajale, tegi Harju Maakohus 4. septembril 2009 määruse, millega keeldus loa andmisest, kuna kohtuasja materjalid anti advokaadile, kes sai need allkirja vastu ja kes peab tagama, et ükski teine isik nendele ligi ei pääse. Määruses nimetati, et kehtiv riigisisene õigus ei näe ette, et süüdistatav peaks kohtuasja materjalidele juurde pääsema, seda eelkõige selle tõttu, et avaldajat süüdistati kuriteos, mille puhul on KrMS §-i 45 alusel kaitsja osavõtt menetlusest kohustuslik. Seega ei saa arvesse võtta tema soovi ennast ise kaitsta. Hr Suleimanov lindistas kohtuistungit diktofoniga; 17. novembril 2009 konfiskeeris kohtukordnik kohtuniku korraldusel tema diktofoni; 19. novembril 2009 tegi kohus määruse, mille järgi ei olnud menetluse lindistamine lubatud, kuna lindistust kasutati kohtuprotokollide parandamise taotlemiseks. 30. novembril 2009 kaebas avaldaja määruse edasi, kuid seda määruskaebust ei võetud menetlusse. Lisaks avaldab avaldaja, et kohtueelse menetluse ja kohtumenetluse erinevatel aegadel esindasid teda advokaadid, kes esindasid ka teisi süüdistatavaid, kuigi süüdistatavate klientide vahel oli selge huvide konflikt.

5.7 Avaldaja kordab, et Harju Maakohtu 4. juuni 2009. aasta määrus, millega hr Suleimanov menetlusest taandati, rikkus tema kaitseõigust. Ta kordab, et hr Suleimanovi osalemine oli oluline, kuna avaldaja eesti keelt ei räägi ja vene keelt räägib halvasti ning süüdistust ja menetlust pidi talle selle tõttu selgitama emakeelt kõnelev isik. Kohtumenetluse algusest saati esindasid avaldajat hr Suleimanov ja Eesti advokaat hr Sillar. 7. mail 2009 avaldas avaldaja, et ei soovi enam hr Sillari teenuseid, kuna viimane saboteeris tema kaitset. Prokurör taotles uue advokaadi määramist ja kohus määraski hr Kulli. 21. mail 2009 jättis kohus rahuldamata taotluse, mille esitas värskelt määratud advokaat kohtumenetluse peatamiseks üheks kuuks, et ta saaks end kriminaaltoimikuga kurssi viia. Siinkohal väidab avaldaja, et advokaat taandas end põhjusel, et kuna ta ei saanud kriminaaltoimikuga tutvuda, siis see rikuks avaldaja kaitseõigust. Kohus kinnitas taandamise ja määras uue advokaadi, hr Ladva. Hr Ladva vene keele oskus oli piiratud ja kuna ka avaldaja ei räägi vene keelt hästi, avaldas ta korduvalt, et hr Ladva ei saa teda kaitsta, kuna nad ei saa üksteisest aru. Avaldaja väidab, et hr Ladva ise avaldas kohtumenetluse lõpus, et ta ei suuda pakkuda nõuetekohast kaitset, kuna tal ei olnud piisavalt aega ega võimalusi kriminaaltoimikuga tutvumiseks. 2010. aasta aprillist juunini taotles avaldaja kahe teise Aserbaidžaaani advokaadi osavõttu apellatsioonimenetlusest tema kaitsjana, kuid Tallinna Ringkonnakohus jättis ta taotluse

8. juunil 2010 rahuldamata põhjusel, et nimetatud advokaadid olid esitanud halva kvaliteediga koopia oma haridust tõendavatest dokumentidest. 11. augustil 2010 tegi Tallinna Ringkonnakohus veel ühe määruse, millega jättis rahuldamata Aserbaidžaaani advokaatide taotluse süüdistatava kaitsjana tegutsemiseks põhjusel, et nad ei osalenud menetluses ja et kaitsja oli juba olemas.

Osalisriigi selgitused vastuvõetavuse ja sisu kohta

6.1 10. oktoobril 2011 palus osalisriik komiteel tunnistada avaldus fakultatiivse protokollil artikli 3 ja artikli 5 lõike 2 punktide a ja b alusel vastuvõetamatuks.

6.2 Osalisriik avaldab ka seda, et puuduvad tõendid selle kohta, et avaldaja kaebuste esitamise õigus oli piiratud, kuna kogu kohtumenetluse jooksul esitas avaldaja ise ning oma kaitsja kaudu mitu avaldust ja taotlust. Osalisriik väidab, et selle tõttu tuleks kõik hr Suleimanovi ilma volituseta esitatud kaebused vastuvõetamatuks tunnistada. Osalisriik juhib tähelepanu ka sellele, et avaldaja sõnul oli tema nimel esitatud kaebus Euroopa Inimõiguste Kohtus menetlemisel, mistõttu tuleks komiteele esitatud avaldus tunnistada vastuvõetamatuks, kuna sama küsimus on mõne teise rahvusvahelise lahendamisprotseduuri menetluses.

6.3 Osalisriik kirjeldab üksikasjalikult avaldaja vastu esitatud süüdistusi. Osalisriik avaldab, et avaldaja võeti vahi alla 3. detsembril 2007. Kohtueelse menetluse kokkuvõtte järgi on tema emakeel aserbaidžaaani keel, ta valdab vene ja eesti keelt ning ta taotles vene keele tõlgi osalemist menetluses. 28. septembril 2008 ja 14. oktoobril 2008 esitas ta käsitsi kirjutatud eestikeelse avalduse kaitsjoni kohaldamiseks ning 5. detsembril 2008 esitas ta venekeelse käsitsi kirjutatud avalduse vahi alt vabastamiseks. Avaldaja taotluse alusel lubati 18. novembril 2008 hr Suleimanovil osaleda kriminaalmenetluses kaitsjana. Samal ajal esindas avaldajat Eesti Advokatuuri liige hr Sillar, kes osales aktiivselt menetluses.

6.4 24. aprilli 2009. aasta kohtuistungil avaldas hr Suleimanov, et ta saab osaleda kohtuistungitel kuni 8. maini ja seejärel 2009. aasta juulis. Ta selgitas, et tal oli muid kohustusi. Kohus leidis, et kuna hr Zeinalovil oli kaks kaitsjat, saab kohtumenetlus jätkuda ilma hr Suleimanovita. 7. mail 2009 esitas hr Suleimanov Harju Maakohtule posti teel kaebuse selle kohta, et edasiste kohtuistungite toimumisaegade kindlaksmääramisel tema arvamusega ei arvestatud ja et rikuti tema kliendi kaitseõigust. Samal päeval toimunud kohtuistungil avaldas hr Sillar, et tema süüdistatavat enam ei esinda. Hr Suleimanov taotles kohtumenetluse edasilükkamist 23. juulini 2009. Prokurör taotles avaldajale teise Eesti advokaadi määramist. 8. mail 2009 jättis kohus menetluse edasilükkamise taotluse rahuldamata ja palus Eesti Advokatuuril määrata avaldajale tema kaitseõiguse tagamiseks uus Eesti advokaat.

6.5 20. mail 2009 taotles värskest määratud kaitsja hr Kull menetluse edasilükkamist augusti või septembrini, et tal oleks võimalik kriminaaltoimikuga tutvuda. Ta osales 21. mail 2009. aasta kohtuistungil, kus ta kordas oma taotlust. KrMS § 273 lõike 4 alusel, mis sätestab, et kui kaitsja ei tunne kriminaalasja, võib kohus kohtuistungi kuni kümneks päevaks edasi lükata, tegi kohus määruse, millega lükkas kohtuistungi edasi 26. maini 2009. Pärast määruse nägemist avaldas hr Kull, et peab end kaitsja ametist taandatuks, kuna kaitsjana tegutsemine rikuks kaitseõigust. Prokurör taotles uue advokaadi määramist. Kohus lükkas menetluse 3. juunini 2009 edasi ja palus Eesti Advokatuuril määrata avaldaja esindajaks uus Eesti advokaat. 3. juuni 2009. aasta istungil teatas advokaadi hr Ladva assistent kohtule, et hr Ladva oli määratud hr Zeinalovi esindajaks ja ta taotleb menetluse edasilükkamist 2. septembrini 2009. Prokuröri taotlusel võttis Harju Maakohus 4. juunil 2009 tagasi hr Suleimanovile antud loa osaleda kohtumenetluses kaitsjana. Kohus leidis, et avaldaja kaitseõigus on tagatud, kuna Eesti Advokatuuri liige oli määratud tema kaitsjaks, ta valdas kriminaalmenetluse keelt ja oli tuttav kriminaalmenetlusega. Eraldi määrusega jättis kohus rahuldamata uue kaitsja taotluse menetluse edasilükkamiseks.

6.6 Nii hr Ladva kui ka hr Suleimanov esitasid määruskaebuse määruse peale, millega võeti tagasi hr Suleimanovi luba menetluses osalemiseks. 25. juuni 2009. aasta määruses leidis Tallinna Ringkonnakohus, et määruskaebust ei saa KrMS § 385 punkti 16 alusel esitada, sest see punkt sätestab, et määruskaebust ei saa esitada kohtumenetluses kohtumenetluse poole taotluse lahendamise määruse peale. Käesoleval juhul tehti määrus prokuröri, kes oli kohtumenetluse pool, taotlusel. Hr Suleimanov kaebas selle määruse peale Riigikohtusse, kes samuti tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks, kuna leidis, et hr Suleimanov ei olnud üks kassatsioonkaebuse esitamiseks õigustatud isikutest.

6.7 Pärast Harju Maakohtu 4. juuni 2009. aasta määruse jõustumist kaitses avaldajat hr Ladva. Kahel korral asendati ta teise advokaadiga. 31. märtsil 2010 tegi kohus otsuse, millega tunnistas avaldaja mitmes kuriteos süüdi ja mõistis talle karistuseks 14,5 aastat vangistust. Kohtuotsuse peale esitasid eraldi apellatsioonkaebuse hr Ladva (29. aprillil 2010), hr Sillar (27. aprillil 2010), hr Suleimanov (14.–16. aprillil 2010) ja avaldaja ise (21. aprillil 2010). Hr Suleimanovi 14.–16. aprillil 2010 esitatud apellatsioonkaebused tunnistati Harju Maakohtu 16. aprilli 2010. aasta määrusega vastuvõetamatuks, kuna neid ei esitanud menetlusosaline.⁴ 3. mail 2010 esitas hr Suleimanov veel ühe avalduse avaldaja lepingulise kaitsjana tegutsemiseks. Tallinna Ringkonnakohus jättis avalduse läbi vaatamata, korrates, et menetluses osalemiseks antud luba oli tagasi võetud, kuna hr Suleimanovi tegevus oli vastuolus süüdistatava huvidega ja lugupidamatu teiste kohtumenetluse poolte vastu ning kuna ta ei olnud suutnud täita võetud kohustusi, oli jätnud avaldaja kaitseta ja oli korduvalt põhjendanud kriminaalmenetluse arutamise edasilükkamise. Määrus oli lõplik ega kuulunud edasikaebamisele.

6.8 Hr Suleimanov üritas ikkagi esitada kassatsioonkaebust Riigikohtusse. Kohus tunnistas kaebuse vastuvõetamatuks ja otsustas, et isiku kohtumenetluses osalemiseks antud luba on võimalik tagasi võtta, vastasel juhul võib tekkida olukord, kus süüdistatav jääb ilma sisulise kaitseta. Riigikohus leidis, et on võimalik, et esialgu peab kohus isikut pädevaks, kuid menetluse käigus selgub, et tegelikult ei ole isikul vajalikke teadmisi ega oskusi tõhusa kaitse tagamiseks, mistõttu peab kohtul olema võimalik luba tagasi võtta ja kõrvaldada ebapädev kaitsja menetlusest.⁵

6.9 Mis puudutab kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebust, siis 12. oktoobri 2010. aasta otsusega tühistas Tallinna Ringkonnakohus 31. märtsi 2010. aasta otsuse osaliselt, kuid jättis avaldajat puudutava osa muutmata. Osalisriik avaldab, et Tallinna Ringkonnakohus analüüsis oma otsuses hr Suleimanovi taandamist menetlusest ja leidis, et see ei ole avaldaja kaitseõiguse rikkumine. Kohus leidis, et oli väljaspool igasugust kahtlust, et hr Suleimanov oli näidanud end ebapädeva kaitsjana ja et tema taandamine oli õigustatud. Kohus märkis ka, et kaitsja valimine ei ole ainuüksi süüdistatava õigus, vaid riigil ei ole mitte ainult pädevus, vaid ka kohustus kontrollida selle praktilisust ning efektiivsust. Osalisriik avaldab ka, et riigi kohus hindas kaitseõiguse küsimust ja et kohus oli kohtuasja asjaolude hindamiseks paremas positsioonis.

6.10 Lisaks avaldab osalisriik, et Tallinna Ringkonnakohtu 12. oktoobri otsuse peale esitatud kassatsioonkaebuses tõstatati kaitseõigusega seotud küsimusi. 17. jaanuaril 2011 jättis Riigikohus (hr Ladva esitatud) kaebuse läbi vaatamata kui selgelt põhjendamatu.

6.11 Osalisriik kordab, et hr Suleimanov ei ilmunud ühele kohtuistungile, ta põhjustas teiste kohtuistungite edasilükkamise, kuna väitis, et ei saa pärast 8. maid 2009 menetluses osaleda, ja kahel korral oli eespool nimetatud tagajärjeks uue kaitsja määramine. Harju Maakohtu sõnul kasutas avaldaja teadlikult ja tahtlikult ära KrMS § 270 lõike 2, mille järgi

⁴ Ülejäänud kaebused vaadati sisuliselt läbi.

⁵ Osalisriik esitas eestikeelse määruse nr 3-1-1-61-10 (2. august 2010) koopia.

lükatakse kohtulik arutamine edasi, kui kaitsja jääb kohtuistungile ilmutamata, siduvat olemust. Osalisriik viitab ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikale, mille kohaselt peab riik tagama isikule sellise õigusabi, mis on praktiline ja efektiivne ning mitte lihtsalt teoreetiline ja illusoorne.⁶

6.12 Osalisriik kordab, et avaldajat esindas kaitsja kogu menetluse vältel. Osalisriik rõhutab, et uurimisasutus, prokuratuur ja kohus on kohustatud tagama kahtlustatavale ja süüdistatavale reaalse võimaluse end kaitsta. Osalisriik viitab Riigikohtu praktikale, mille järgi ei saa nõustuda seisukohaga, et kaitseõiguse tagatuse küsimus on vaid kaitsealuse ja tema kaitsja vahekorra küsimus.⁷ Samuti viitab osalisriik Euroopa Inimõiguste kohtu praktikale, mille kohaselt võivad riigid valida kaitseõiguse tagamise meetmed oma õigussüsteemis ja EIK-i ülesanne on teha kindlaks, kas valitud meetmed on kooskõlas kohtuasja õiglase arutamise nõuetega.⁸

6.13 Osalisriik avaldab veel, et kohtumäärused ja -otsused tõlgiti süüdistatava jaoks vene keelde, et süüdistusakti venekeelses tõlkes oli vaid paar vähetähtsat viga, mis parandati, ja et kohus ei kasutanud avaldaja kohta solvavaid väljendeid.

6.14 Lisaks avaldas osalisriik 7. detsembril 2011, et hr Suleimanovi viited tema ja avaldaja ema ja abikaasa vahel sõlmitud lepingutele ei puutu asjasse, kuna nende kohta on öeldud, et need sõlmiti nimetatud isikute, mitte avaldaja huvide esindamiseks. Kuna avaldaja on teovõimeline täiskasvanud isik, siis võivad teised isikud Eesti advokatuuriseaduse alusel sõlmida tema nimel õigusabilepingut üksnes tema sõnaselgel volitusel. Ei esitatud ühtegi tõendit selle kohta, et avaldaja oleks volitanud oma ema ja abikaasat palkama hr Suleimanovit tema kaitsjaks Eesti kohtutes, mistõttu ükski viide volitusele, mille on hr Suleimanovile andnud muud isikud kui hr Zeinalov, ei puutu asjasse.

6.15 Mis puudutab avaldaja väidet, et hr Suleimanovil ei võimaldatud avaldajaga suhelda, siis kordab osalisriik, et KrMS § 143 lõike 4 alusel ei laiene kirjavahetuse ja telefoni kasutamise õiguse piirang suhtlemisele kaitsjaga, mille tõttu oli väidetaval kannatanul sel ajal võimalik kaitsjaga vabalt ühendust võtta.

6.16 Veel kordab osalisriik, et avaldus on fakultatiivse protokoll artikli 5 lõike 2 punkti b alusel vastuvõetamatu, kuna avaldaja ei ole ammandanud riigisiseseid õiguskaitsevahendeid.

6.17 Osalisriik avaldab, et 1. jaanuari 2010. aasta kohtuistungil tunnistas prokurör, et tõepoolest oli olemas kaks erinevat tõlget süüdistusaktist, kuid ta selgitas, et erinevused tulenesid tõlkevigadest, mis parandati, ja parandatud kohad ei olnud seotud hr Zeinaloviga. Osalisriik avaldab veel, et KrMS § 268 lõike 2 järgi võib prokurör kohtulikult arutamisel enne kohtuliku uurimise lõpetamist süüdistust muuta ja täiendada. Uus süüdistusakt tuleb koostada üksnes juhul, kui süüdistust täiendatakse või oluliselt muudetakse, mida käesoleval juhul ei tehtud, ja asi klaariti 20.01.2010 kohtuistungil. Osalisriik väidab, et avaldaja kaitseõigust ei rikutud, kuna talle tagati õigus saada tema vastu esitatud süüdistuse olemus ja põhjus teada viivitamata ja üksikasjalikult talle arusaadavas keeles.

6.18 Osalisriik väidab, et viidatud faktid kaitsja hr Kulli määramise ja taandamise kohta olid tähtsusetud, kuna osalisriik oli avaldajale taganud tõhusa kaitse kogu kriminaalmenetluse vältel.

⁶ Osalisriik viitab 13. mai 1980. aasta kohtuotsusele *Artico vs. Itaalia*, p 33, ja 24. novembri 1993. aasta kohtuotsusele *Imbrioscia vs. Šveits*, p 38.

⁷ Osalisriik viitab Riigikohtu 21. septembri 2002. aasta määrusele kriminaalasjas nr 3-1-1-3-02, punktid 7.1 ja 7.2, koopia lisatud.

⁸ Osalisriik viitab 24. mai 1991. aasta kohtuotsusele *Quaranta vs. Šveits*, p 30, ja 12. mai 2005. aasta kohtuotsusele *Öcalan vs. Türgi*, p 135.

6.19 Osalisriik avaldab veel, et järgis igati pakti artikli 14 lõiget 3, kui määras avaldajat esindama advokaadi Eesti Advokatuurist. Väide, et avaldaja keeldus hr Sillari teenetest, kuna viimane vaidles vastu kõikidele süüdistatava taotlustele ja saboteeris kaitset, on põhjendamatu.

6.20 Seoses õigusega saada tasuta tõlgi abi viitab osalisriik KrMS § 10 lõikele 2 ning § 161 lõigetele 1 ja 6 ning kordab, et kohtumenetluse alguses väitis avaldaja, et valdab vene keelt, kohtueelses menetluses väitis, et valdab vene ja eesti keelt ning küsis vene keele tõlki. Selline tõlk oli kogu menetluse vältel olemas.

Avaldaja lisakommentaariid

7.1 31. märtsil 2012 kordas avaldaja oma väidet avalduse vastuvõetavuse kohta (vt punkte 5.1–5.4). Ta väidab, et tema sugulased sõlmisid hr Suleimanoviga lepingu tema huvide kaitsmiseks tema kohtuasjas. Avaldaja lisas enda allkirjastatud 29. veebruari 2012. aasta kuupäevaga volituse, mis sisaldab muu hulgas järgmist: ta kinnitab, et hr Suleimanovil oli tema volitus 28. septembri 2009. aasta avalduse esitamiseks inimõiguste komiteele, ning Eesti ametivõimud olid takistanud tal volituse andmist ja 28. septembri 2009. aasta avalduse isiklikku allkirjastamist.

7.2 Avaldaja kordab, et ta ei räägi eesti keelt ja et tema vene keele oskus ei ole enda kriminaalsüüdistuse vastu kaitsmiseks piisav. Pärast hr Suleimanovi menetlusest taandamist taotles avaldaja aserbaidžaani keele tõlki, kuid kohus jättis selle taotluse 7. septembril 2009 rahuldamata. Tema kohtule esitatud taotlused dokumentide või kohtumenetluse tõlkimiseks jäeti 30. septembril 2009 ja 19. novembril 2009 rahuldamata. 13. novembril 2009 jättis kohus rahuldamata avaldaja taotluse ütluste andmiseks aserbaidžaani keeles. Ta taotles sõnaselgelt ka aserbaidžaani keelde tõlkivat tõlki apellatsioonimenetluses, kuidas seda talle ei võimaldatud. Avaldaja kordab, et venekeelse ja originaalsüüdistusakti vahel on suuri erinevusi, näiteks oli puudu viimane lehekülj tunnistajate nimedega ja esines vastuolulist teavet selle kohta, kui palju narkootilisi aineid süüdistatav oli väidetavalt salakaubana vedanud. Avaldaja seab kahtluse alla faktid ja tõendid, mida prokurör kohtumenetluse jooksul esitas.

7.3 Avaldaja kordab veel oma kaitseõiguse väidetavaid rikkumisi (vt punkte 5.6 ja 5.7). Ta vaidleb vastu osalisriigi väitele, et hr Suleimanov jättis tahtlikult istungitele ilmumata, et kohtumenetlust pikemaks venitada, ja avaldab, et viimane esitas 99 lehekülge dokumente, mis tõendavad, et tal oli 8. maist 22. juulini 2009 muid kohustusi (osalemine kohtumenetlustes ja konverentsidel, õpetamine), mis takistasid tal õigustatult Eestis kohtuistungitel osalemast. Ta juhib tähelepanu sellele, et kohus võttis tagasi hr Suleimanovile antud loa kohtumenetluses osalemiseks väidetavalt põhjusel, et vältida menetluse edasilükkamist juulisse, ja siis määras istungiajad 2009. aasta septembris. Ta vaidleb vastu ka osalisriigi väitele, et hr Suleimanov oli näidanud lugupidamatust teiste kohtumenetluse poolte vastu, ja avaldab, et kohus vastupidi solvas hr Suleimanovit. Ta kordab ka, et apellatsiooniasemes oli ta taotlenud kahe teise Aserbaidžaani advokaadi osavõttu tema kaitsjana, kuid Tallinna Ringkonnakohus jättis tema taotluse 8. juunil 2010 rahuldamata põhjusel, et nimetatud advokaadid olid esitanud halva kvaliteediga koopia oma haridust tõendavatest dokumentidest. 11. augustil 2010 tegi Tallinna Ringkonnakohus veel ühe määruse, millega jättis taotluse rahuldamata põhjusel, et nad ei olnud menetlusosalised ja et avaldajal oli kaitsja juba olemas.

Komitees tõstatatud küsimused ja menetlus komitees

Vastuvõetavuse kaalumine

8.1 Enne avalduses esitatud väidete kaalumist peab inimõiguste komitee kooskõlas oma protseduurireeglite reeglina 93 otsustama, kas avaldus on pakti fakultatiivse protokollil alusel vastuvõetav.

8.2 Komitee märgib, et osalisriigi väide, et avaldus tuleks tunnistada vastuvõetamatuks *ratione personae*, kuna hr Suleimanov ei esitanud tõendeid selle kohta, et avaldaja oli volitanud teda komiteele avaldust esitama. Selle kohta märgib komitee, et 31. märtsil 2012 esitas avaldaja enda allkirjastatud 29. veebruari 2012. aasta kuupäevaga volituse. Komitee leiab seega, et fakultatiivse protokollil artikkel 1 ei välista avalduse läbivaatamist.⁹

8.3 Komitee toob esile osalisriigi väite, et avaldus on vastuvõetamatu fakultatiivse protokollil artikli 5 lõike 2 punkti a alusel, kuna avaldaja avaldas, et kavatses esitada avalduse piinamisvastasele komiteele tema vastu toime pandud piinamise tõttu, ja kuna tema esindajad esitasid kolm kaebust Euroopa Inimõiguste Kohtusse. Komitee märgib aga, et avaldaja ei ole kunagi esitanud piinamisvastasele komiteele ühtegi avaldust ja seda ei ole tehtud ka avaldaja nimel ning et Euroopa Inimõiguste Kohtusse esitatud kaebused tunnistati vastuvõetamatuteks vastavalt 16. aprillil 2009 (kaebus nr 11815/09), 13. oktoobril 2009 (kaebus nr 48410/09) ja 20. veebruaril 2014 (kaebus nr 22046/11). Komitee tuletab meelde oma praktikat¹⁰, mille järgi ei ole fakultatiivse protokollil artikli 5 lõike 2 punkti a alusel komiteel pädevust lahendada avaldust üksnes juhul, kui sama küsimus on mõne teise rahvusvahelise uurimis- või lahendamisprotseduuri menetluses.¹¹ Sellest tulenevalt leiab komitee, et fakultatiivse protokollil artikli 5 lõike 2 punkt a ei välista avalduse läbivaatamist.

8.4 Komitee toob esile osalisriigi väite, et avaldus on vastuvõetamatu fakultatiivse protokollil artikli 5 lõike 2 punkti b alusel, kuna KrMS-i kohaselt võib kohtumääruse, mida ei saa määruskaebusega vaidlustada, vaidlustada kohtuotsuse peale esitatavas apellatsioonil või kassatsioonil. Kuid komitee märgib, et Harju Maakohtu 31. märtsi 2010. aasta otsuse peale Tallinna Ringkonnakohtule esitatud 21. aprilli 2010. aasta apellatsioonikaebuses¹² tõstatas avaldaja oma kaitsja hr Suleimanovi taandamise ning kaitse ettevalmistamiseks küllaldase aja ja küllaldaste võimaluste puudumise küsimused. Avaldaja tõstatas need küsimused ka Tallinna Ringkonnakohtu 12. oktoobri 2010. aasta otsuse peale Riigikohtule esitatud kassatsioonikaebuses, mis jäeti 17. jaanuaril 2011 läbi vaatamata kui ilmselgelt põhjendamatu. Sellest tulenevalt leiab komitee, et fakultatiivse protokollil artikli 5 lõike 2 punkt b ei välista avalduse läbivaatamist.

8.5 Komitee võtab arvesse avaldaja väidet, et tema valitud kaitsja kriminaalmenetlusest taandamine on pakti artikli 2 rikkumine. Komitee tuletab meelde oma praktikat, millest nähtub, et pakti artikkel 2, mis sätestab osalisriikidele üldised kohustused, ei saa iseenesest olla fakultatiivse protokollil alusel esitatavas avalduses sisalduva nõude aluseks. Selle tõttu leiab komitee, et avaldaja sellekohased väited ei ole fakultatiivse protokollil artikli 3 alusel vastuvõetavad.¹³

⁹ Vt avaldust nr 688/1996, *Arredondo vs. Peruu*, 27. juuli 2000. aasta seisukohad, p 10.1.

¹⁰ Vt avaldust nr 824/1998, *Nicolov vs. Bulgaaria*, 24. märtsil 2000 vastu võetud otsus vastuvõetavuse kohta, p 8.2; avaldus nr 1185/2003, *Van den Hemel vs. Holland*, 25. juulil 2005 vastu võetud otsus vastuvõetavuse kohta, p 6.2; avaldus nr 1193/2003, *Sanders vs. Holland*, 25. juulil 2005 vastu võetud otsus vastuvõetavuse kohta, p 6.2.

¹¹ Vt ka avaldust nr 2202/2012, *Castañeda vs. Mehhiko*, 18. juulil 2013 formuleeritud seisukohad, p 6.3.

¹² Avaldaja on esitanud koopia.

¹³ Vt näiteks avaldust nr 802/1998, *Rogerson vs. Austraalia*, 3. aprilli 2002. aasta seisukohad, p 7.9, avaldust nr 1887/2009, *Peirano Basso vs. Uruguai*, 19. oktoobri 2010. aasta seisukohad, p 9.4.

8.6 Komitee leiab, et avaldaja ülejäänud nõuded, mis tõstatavad küsimusi pakti artikli 14 alusel, on vastuvõetavuse seisukohast piisavalt põhjendatud, ja komitee vaatab need sisuliselt läbi.

Sisuline läbivaatamine

9.1 Inimõiguste komitee on kaalunud seda avaldust kogu saadud informatsiooni valguses kooskõlas fakultatiivse protokolliga artikli 5 lõikega 1.

9.2 Komitee toob esile avaldaja väite, et rikuti tema õigust küllaldasele ajale ja küllaldastele võimalustele oma kaitse ettevalmistamiseks, kuna ainukesed talle vene keeles esitatud dokumendid olid süüdistusakt ja kohtuotsus ning need tõlked olid halva kvaliteediga ja kuna olenemata mitmest taotlusest ei võimaldatud talle tema emakeelde tõlkivat tõlki. Komitee märgib, et kohtuasja õiglase arutamise nõue ei kohusta osalisriike võimaldama isikule, kelle emakeel erineb ametlikust kohtu töökeelest, tõlgi teenuseid, kui see isik saab ametlikust keelest aru ja suudab end ametlikus keeles piisavalt väljendada. Üksnes juhul, kui süüdistataval või tunnistajatel on raske kohtu töökeelest aru saada või end selles keeles väljendada, tuleb talle võimaldada tõlgi teenuseid.¹⁴

9.3 Komitee toob esile ka osalisriigi väite, et hr Zeinalov valdab vene ja eesti keelt, kohtueelses menetluses taotles ta vene keele tõlki, kelle teenuseid võimaldati talle kogu menetluse jooksul, ja mitmel korral esitas ta eesti ja vene keeles käsitsi kirjutatud avaldusi. Siinkohal märgib komitee, et artikli 14 lõikes 1 koostoimes lõike 3 punktiga f sisalduv kohtuasja õiglase arutamise käsitus ei tähenda, et süüdistatavale tuleb anda võimalus väljendada end keeles, mida ta tavaliselt räägib või milles rääkimine on talle kõige kergem. Süüdistatavatel, kelle emakeel erineb ametlikust kohtu töökeelest, ei ole põhimõtteliselt õigust tasuta tõlgi abile, kui nad oskavad ametlikku keelt piisavalt, et end tõhusalt kaitsta.¹⁵ Käesolevas asjas nähtub Harju Maakohtu ja Tallinna Ringkonnakohtu otsustest, et süüdistatav valdas kohtu töökeelt piisavalt ja et ei olnud vaja arvesse võtta seda, kas süüdistataval oleks parem väljendada end muus keeles kui kohtu töökeeles.¹⁶ Nendel asjaoludel leiab komitee, et tema käsutuses olevast informatsioonist ei nähtu, et rikuti avaldaja artikli 14 lõike 3 punkti f järgset õigust tasuta kasutada tõlgi abi, kui ta ei saa aru keelest, milles toimub kohtulik arutamine, või kui ta seda keelt ei räägi.¹⁷

9.4 Komitee võtab veel arvesse avaldaja väidet, et osalisriik rikkus tema õigust suhelda enda valitud kaitsjaga pakti artikli 14 alusel sellega, et võttis tagasi hr Suleimanovile antud loa kohtumenetluses osalemiseks olenemata asjaolust, et ta oli avaldaja valitud kaitsja. Komitee toob esile ka osalisriigi väite, et hr Suleimanovile kohtumenetluses kaitsjana osalemiseks antud luba võeti tagasi, kuna kohus leidis, et ta oli näidanud end ebapädeva kaitsjana ja tema taandamine oli süüdistatava huvides. Nimetatud järeldus põhines peamiselt asjaolul, et hr Suleimanov oli muude kohustuste tõttu taotlenud kohtumenetluse edasilükkamist ja oli väidetavalt näidanud lugupidamatust teiste kohtumenetluse poolte vastu. Komitee toob esile ka osalisriigi väite, et avaldaja kaitseõigus oli tagatud, kuna pärast hr Suleimanovi taandamist määrati tema kaitsjaks Eesti Advokatuuri liige, kes valdas kriminaalmenetluse keelt ja oli tuttav kriminaalmenetlusega.

¹⁴ Vt näiteks avaldust nr 323/1988, *Le Bihan vs. Prantsusmaa*, 11. aprillil 1991 formuleeritud seisukohad, p 5.6.

¹⁵ Vt komitee üldist kommentaari nr 32, CCPR/C/GC/32, p 40.

¹⁶ Vt näiteks avaldust nr 323/1988, *Le Bihan vs. Prantsusmaa*, 11. aprillil 1991 formuleeritud seisukohad, p 5.7.

¹⁷ Vt ka avaldusi nr 623/1995, 624/1995, 626/1995, 627/1995, *Domukovski, Tsiklauri, Gelbakhiani ja Dokvadze vs. Gruusia*, 6. aprillil 1998 formuleeritud seisukohad, p 18.7.

9.5 Komitee märgib, et kohtu hinnangul täitis hr Suleimanov haridusnõudeid kohtumenetluses kaitsjana tegutsemiseks ja et osalisriik ei ole põhjendanud, millisel viisil oli hr Suleimanov lugupidamatu teiste kohtumenetluse poolte vastu. Komitee märgib veel, et avaldajat süüdistati rasketes kuritegudes, milles süüdimõistmisel ootaks teda märkimisväärne vanglakaristus. Viimaseks toob komitee esile avaldaja vaidlustamatu väite, et 2010. aastal oli ta taotlenud kahe teise Aserbaidžaaani advokaadi osavõttu apellatsioonimenetlusest oma kaitsjana, kuid Tallinna Ringkonnakohus ei olnud tema taotlusi rahuldanud.

9.6 Komitee tuletab meelde, et õigus kaitsele kriminaalmenetluses on põhiõigus, mis sisaldab õigust viibida enda asja arutamise juures ja kasutada enda valitud kaitsja abi.¹⁸ Samuti tuletab komitee meelde, et õigluse huvides võib olla vajalik määrata süüdistatavale kaitsja vastu tema tahet, eelkõige juhul, kui isik takistab kohtuasja nõuetekohast arutamist olulisel määral ja järjekindlalt.¹⁹ Kuid igal sellisel piirangul peab olema objektiivne ja piisavalt tõsiseltvõetav eesmärk ning piirang ei tohi olla karmim, kui on õigluse huvides vajalik.²⁰ Kuigi osalisriik on põhjendanud, miks palus Harju Maakohus Eesti Advokatuuril määrata avaldaja esindajaks teine Eesti advokaat, ei ole ta esitanud piisavalt veenvaid põhjendusi, mis selgitaks, miks oli õigluse huvides vajalik hr Suleimanov avaldaja kaitsja ametist täielikult taandada ja kuidas tema jätkamine kaitsemeeskonnas oleks õigluse huve ohustanud.²¹ Lisaks ei ole osalisriik näidanud, et ta üritas muul viisil võimaldada avaldajale tema valitud kaitsjat, samuti ei ole ta veenvalt õigustanud oma otsust mitte lubada kahel avaldaja valitud Aserbaidžaaani advokaadil kaitsemeeskonnaga apellatsioonimenetluses liituda. Sellest tulenevalt leiab komitee, et käesoleva asja asjaoludest nähtub, et rikuti avaldaja artikli 14 lõike 3 punkti d järgset õigust enda valitud kaitsjale.

10. Pakti fakultatiivse protokolliga artikli 5 lõike 4 alusel tegutsev inimõiguste komitee on seisukohal, et temale esitatud asjaoludest nähtub avaldaja pakti artikli 14 lõike 3 punkti d järgsete õiguste rikkumine.

11. Pakti artikli 2 lõike 3 punkti a järgi on osalisriik kohustatud tagama kannatanule tõhusa õigusliku kaitse. See tähendab, et osalisriik peab isikule heastama paktijärgsete õiguste rikkumise. Sellest tulenevalt peab osalisriik tagama avaldajale piisava kompensatsiooni. Osalisriik on ka kohustatud võtma meetmeid sarnaste rikkumiste vältimiseks tulevikus.

12. Pidades meeles, et fakultatiivse protokolliga ühinemisel on osalisriik tunnistanud komitee pädevust otsustada selle üle, kas pakti on rikutud või mitte, ja et pakti artikli 2 alusel on osalisriik võtnud kohustuse tagada kõikidele tema territooriumil asuvatele ja tema jurisdiktsioonile alluvatele isikutele paktis tunnustatud õigused ja rikkumise tuvastamise korral võimaldada tõhusat ja kohaldatavat õiguslikku kaitset, soovib komitee saada 180 päeva jooksul osalisriigilt teavet komitee seisukohtade elluviimiseks võetud meetmete kohta. Osalisriik peab ühtlasi avaldama käesolevad seisukohad, tõlkima need eesti keelde ja levitama neid laialdaselt osalisriigis eesti ja vene keeles.

¹⁸ Vt ka komitee seisukohti muu hulgas avaldustes nr 623/1995, 624/1995, 626/1995, 627/1995, *Domukovski, Tsiklauri, Gelbakhiani ja Dokvadze vs. Gruusia*, 6. aprillil 1998 formuleeritud seisukohad, p 18.9; avalduses nr 52/1979, *Sadias de Lopez vs. Uruguai*, 29. juulil 1981 formuleeritud seisukohad; avalduses nr 74/1980, *Estrella vs. Uruguai*, 29. märtsil 1983 formuleeritud seisukohad. Vt ka avaldust nr 232/1987, *Pinto vs. Trinidad ja Tobago*, 20. juulil 1990 formuleeritud seisukohad, p 12.5.

¹⁹ Vt avaldust nr 1123/2002, *Correia de Matos vs. Portugal*, 28. märtsil 2006 formuleeritud seisukohad, p 7.4.

²⁰ *Ibid.* Vrd üldist kommentaari nr 32, CCPR/C/GC/32, p 37.

²¹ *Ibid.*, p 7.5.

Lisad

Lisa I

Komitee liikme Nigel Rodley individuaalne (nõustuv) arvamus

1. Nõustun komitee järeldusega selles asjas, ent sellel alusel, et osalisriik ei ole suutnud piisavalt selgitada vajadust taandada hr Suleimanov avaldaja kaitsemeeskonnast. Miski ei viita sellele, et osalisriik peab tunnustama välisriigi advokatuuri kuuluva kaitsja pädevust. Kuid kui seda on tehtud, siis ei ole alust teha vahet kaitsemeeskonna liikmete seisunditel.
2. Samamoodi ei ole põhjust, miks kohtusüsteem peaks laskma menetlust häirida ebamõistlikel nõuetel, et tulla vastu välisriigi kaitsja erivajadustele. Kohane vastus sellistele nõuetele oleks olnud nende rahuldamata jätmine, mitte advokaadi taandamine.

Lisa II

Komitee liikme Dheerujall Seetulsinghi individuaalne (eri-)arvamus

1. Juhtumi asjaoludest ei nähtu pakti artikli 14 lõike 3 punkti d rikkumist (põhiõigus, kuid mitte absoluutne õigus enda valitud kaitsjale kohtumenetluses).

Esimene kohtuaste

2. Pärast seda, kui avaldaja oli 2007. aasta detsembris vahi alla võetud, esitati talle ja teistele osalistele või osavõtjatele Eestis 2008. aasta novembris süüdistus narkootiliste ainete salakaubaveos. Kuna avaldaja on Aserbaidžaanist, valis ta enda esindajaks oma kodumaalt pärit advokaadi hr Suleimanovi (hr S.) (ja Eesti kohus aktsepteeris seda valikut). Hr S., kes ühtlasi esindab avaldajat komitees, ilmus kohtuistungile, mis algas 8. aprillil 2009 ja kestis 7 päeva kuni 24. aprillini 2009. Kohus määras kohtuasja jätkamiseks 6 päeva 2009. aasta mais ja 2 päeva 2009. aasta juunis. Ainult kaks esimest päeva (7. ja 8. mai) sobisid hr S.-ile, kes oli 8. mail kohal ja taotles kohtumenetluse jätkamist 22. juulil 2009. Avaldajal oli ka Eesti advokaat, kuid 7. mail keeldus avaldaja tema teenetest. Kohus ei rahuldanud hr S.-i taotlust, mille peale esitati mitu kaebust (ühtegi ei rahuldatud), ja määras avaldajale teise kaitsja.

3. Osalisriigi sõnul põhines taandamine sellel, et hr S. tegutses vastuolus süüdistatava huvidega ja oli lugupidamatu teiste kohtumenetluse poolte vastu, ei täitnud endale võetud kohustusi ja põhjustas kriminaalasjas kohtuistungite korduvat edasilükkamist. Hr S.-il oli väidetavalt oma kodumaal palju teha ning ta pidi osalema kohtuistungitel ja konverentsidel teistes riikides. Osalisriik väitis, et advokaat ei suutnud esitada kindlaid tõendeid selle kohta, et tal oli muid kohustusi. Avaldaja seda väidet ümber ei lükanud.

Apellatsiooniate

4. Avaldaja väitis, et pärast tema süüdimõistmist 14. märtsil 2010 jäeti ta apellatsiooniasemes ilma õigusest valida enda esindajaks kaks Aserbaidžaanilise advokaati. Nende taotlus osalemiseks jäeti rahuldamata põhjustel, et 1) nad olid esitanud oma kõrgharidust tõendavast dokumendist halva kvaliteediga koopiaid, mille tõttu ei saanud neid Eesti kohtus registreerida, 2) avaldajal juba oli advokaat, kes oli esitanud apellatsiooni, ja 3) nad ei olnud menetlusosalised.

5. Avaldajal oli Eesti advokaat, kes oli esitanud apellatsiooni. Ta ei ole rahuldavalt näidanud meile, millist kahju taotluse rahuldamata jätmise talle põhjustas ja milliseid lisahüvesid oleks nende osalemine talle andnud. Pelk viide õigusele kasutada enda valitud kaitsjat ei ole piisav. Nagu komitee enamus märkis oma seisukohtade punktis 9.6, nimetatud kaks advokaati ainult kavatsesid kaitsemeeskonnaga liituda.

6. Kohtuasjas kohaldatavad peamised põhimõtted on järgmised.

(a) Esialgu võimaldati avaldajale enda valitud kaitsjat. Kui valitud kaitsja on palgatud kohtusse ilmuma, peab ta selleks aega tegema, et kaitsta oma kliendi huve, ja ta peab korralikult põhjendama oma hilisemat puudumist. Konverentsidel osalemine ei saa olla kohtust tähtsam. Komitee minevikus avaldatud seisukohad puudutavad kohtuasju, kus väga varajases menetlusstaadiumis ei lubatud süüdistataval palgata enda valitud kaitsjat või kus kaitsja määrati talle kohustuslikus korras.

(b) Kohtumenetluses oli teisigi osalejaid (kaaskostjad), kelle kaitsjad olid nõus ilmuma kohtu määratud kuupäevadel. Kohus ei saanud lasta ühel kaitsjal kahjustada teiste kohtuasjas süüdistatavate huve ja eelistada ühele kaitsjale sobivaid kuupäevi teistele kaitsjatele

sobivatele kuupäevadele. Kui kohus peaks lähtuma iga kaitsja nõuetest, võib kohtumenetlus venida pikaks, mis kahjustaks kõiki süüdistatavaid ja eriti käesolevas asjas avaldajat, keda peeti kinni alates 2007. aasta detsembrist.

(c) Ei tule üksnes kaitsta süüdistatavate huve, vaid tuleb ka leida õiglase tasakaal süüdistatava õiguse valida kaitsja ja nii prokuröri kui ka kaitsja tunnistajate mugavuse vahel.

(d) Kohus ei saa sättida oma kohtuistungite kalendrit kaitsja ajakava järgi. Kohtuasjade juhtimine on hakanud võtma suure osa kohtunikukonna ajast, mida kritiseeritakse tihti süstemaatiliste viivituste pärast. Kohtul on tihe ajakava ja ka muid kohtuasju, millega tegeleda. Ei saa muuta juba kindlaks määratud istungite toimumise aegu, et täita ühe süüdistatava ja tema kaitsja nõudeid, karistades sellega teisi osapooli.

(e) Samuti on apellatsioonikohtu ülesanne hinnata, kas avaldaja kannatas kahju selle tõttu, et talle ei võimaldatud kohtumenetluse keskel oma valitud kaitsjat. Kohtul on kohustus hinnata, kas süüdistatava nõue valida ise kaitsja on praktiline ja efektiivne, kui see tekitab probleeme, kuna kohus on kõige paremas positsioonis selle hindamiseks.

7. Kohtuasja komiteele esitlemisel jätab hr S. mulje, et ta väitis, et tal on absoluutne õigus olla avaldaja kaitsja. Ta asus seisukohale, mis takistas kohtumenetluse nõuetekohast läbiviimist ega teeninud õigluse huve. Kohus oli kohustatud hr S.-i täielikult taandama, kuna ta väitis, et on põhikaitsja, ja isegi määras kindlaks kohtumenetluse jätkamise kuupäevi. Kui tal oleks lubatud jääda kaitsemeeskonda, oleks teisel kaitsjal olnud võimatu kaitse ohje enda kätte võtta. Lõpetuseks, mis puudutab avaldaja tuginemist võimalikule kahjule, siis on nõude see osa enamuse seisukohtade punktides 9.2 ja 9.3 täielikult rahuldamata jäetud seoses küllaldase aja ja küllaldaste võimalustega oma kaitse ettevalmistamiseks ja keeleprobleemidega. Sellest tulenevalt ei ole tõendatud, et hr S.-i taandamine jättis avaldaja ilma õigusest kohtuasja õiglasele arutamisele.